

Hardsyssel Historiske Samfund udsender med jævne mellemrum et elektronisk nyhedsbrev til vores medlemmer med stort og småt om arrangementer, hvad bestyrelsen har gang i, og hvad du som medlem kan forvente og glæde dig til.

Invitation til:

Historiens Dag på Skærum Mølle

Den 5. juni i år var det 175 år siden, at Danmark fik sin første grundlov.

Det bliver markeret og bliver hovedtemaet, når Hardsyssel Historisk Samfund lørdag den 26. oktober kl. 14-17 holder sin årlige Historiens Dag på kulturstedet Skærum Mølle ved Vemb (Adressen er: Skærum Møllevej 4, 7570 Vemb).

Her vil Lars Hovbakke Sørensen, der i tv, radio og aviser er en af de mest anvendte kommentatorer og analytikere af aktuelt dansk og europæisk politik og andre samfundsforhold, holde foredrag om den første grundlov, og hvad den har ført med sig. (Læs mere om foredraget andetsteds i dette nyhedsbrev).

Det er også ved Historiens Dag, at 2024-udgaven af Hardsyssels Årbog bliver præsenteret af årbogens redaktør, Gudrun Gormsen, der også er formand for Hardsyssel Historisk Samfund.

Årbogen indeholder igen i år mange spændende artikler fra hele foreningens område.

Ved afslutningen på Historiens Dag kan medlemmer af Hardsyssel Historisk Samfund få udleveret deres eksemplar af årbogen.

(Se oversigt over artikler i Hardsyssels Årbog 2024 andetsteds i dette nyhedsbrev).

Programmet for Historiens Dag

- Kl. 14.00: Velkomst.
- Kl. 14.10: Foredrag ved Lars Hovbakke Sørensen om "Den første grundlov – 175 år".
- Kl. 15.15: Kaffe. Pris for kaffe og kage, inkl. entré, 150 kr. for medlemmer og 200 kr. for ikke-medlemmer.
- Kl. 16.00: Præsentation og udlevering af Hardsyssels Årbog 2024.
- Kl. 17.00: Afslutning.

VIGTIGT!

Af hensyn til kaffen er tilmelding til Historiens Dag nødvendigt. Tilmelding er på Hardsyssel Historisk Samfunds hjemmeside: www.hardsyssel.org
Der er også mulighed for tilmelding til foreningens formand, Gudrun Gormsen, på tlf. 5153 6560.

Sidste frist for tilmelding er tirsdag den 22. oktober.

Arkiver kan udstille

For også at sætte den helt nære lokalhistorie i perspektiv har Hardsyssel Historisk Samfund inviteret de lokalhistoriske arkiver i foreningens område til at udstille eksempler fra deres virke på Historiens Dag. På den måde får de mange lokalhistoriske arkiver mulighed for at profilere sig i en større geografisk sammenhæng og inspirere andre, der brænder for lokalhistorie i deres respektive områder.

Skærum Mølle ved Vemb er igen i år ramme om Historiens Dag.

Lars Hovbakke Sørensen til Historiens Dag 26. oktober

Hvor langt fremme har Danmark været med hensyn til demokratiets udvikling i forhold til andre lande?

Det er et af de spørgsmål, som Lars Hovbakke Sørensen vil besvare, når han ved Historiens Dag i

Hardsyssel Historisk Samfund lørdag den 26. oktober på Skærum Mølle ved Vemb vil holde foredrag om emnet **"Den første grundlov – 175 år"**. Emnet er affødt af, at det den 5. juni i år var 175 år siden, at Danmark fik sin første grundlov.

Lars Hovbakke Sørensen er i tv, radio og aviser en af de mest anvendte kommentatorer og analytikere af aktuelt dansk og europæisk politik og andre aktuelle samfundsforhold, f.eks. kongehuset i det moderne samfund. Han har i mange år undervist ved bl.a. Københavns Universitet og Aarhus Universitet og Nordisk Journalistcenter. Til daglig underviser og forsker han ved Professionshøjskolen Absalon, og han har gennem årene skrevet en lang række bøger om dansk, nordisk og europæisk politik, historie og samfundsforhold.

Om foredraget siger Lars Hovbakke Sørensen bl.a.: "I foredraget vil hovedlinjerne i udviklingen af Danmarks grundlove fra 1849 til den nyeste i 1953 blive gennemgået. Grundlovenes udvikling kan ikke blot ses som et udtryk for, hvordan det danske demokrati, men også hvordan den danske mentalitet og normer og værdierne i det danske samfund har udviklet sig gennem de seneste 175 år. Hvorfor kom den første grundlov i netop 1849? Hvorfor valgte man at tage "et skridt tilbage" i forhold til udviklingen af demokratiet med grundloven af 1866? Hvorfor fik kvinder stemmeret med netop grundloven af 1915? Og hvad siger grundloven af 1953 om danskernes selvforståelse i forhold til omverdenen?"

Den danske udvikling vil i foredraget blive set i et større europæisk og globalt perspektiv. Der vil således løbende blive sammenlignet med den demokratiske udvikling i andre lande i Europa og resten af verden."

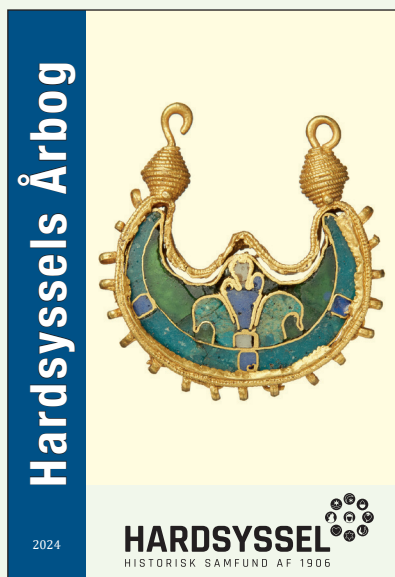
Glæd dig til den nye Hardsyssels Årbog

- Historien om Tvis KFUM og Team Tvis Holstebro.
- Et eventyr om Lemvig Havn og dens konger.

Det er titlerne på to af de artikler, der kan læses i Hardsyssels Årbog 2024. Årbogen præsenteres på Historiens Dag i Hardsyssel Historisk Samfund lørdag den 26. oktober på Skærum Mølle ved Vemb.

Medlemmerne af foreningen kan bl.a. glæde sig til otte spændende artikler i Hardsyssels Årbog 2024, der er på 144 sider. Her er en oversigt over titlerne på og forfatterne til de otte artikler:

- Thyge Svenstrup: "Dankvart Dreyer – guldaldermaleren, som opdagede Lemvigområdet".
- Franz Jensen: "Vestjydske kunstnere i 50 år 1974-2024".
- Hans Henrik Hjerimitslev: "Historien om Tvis KFUM og Team Tvis Holstebro",
- Ove Urth: "Et eventyr om Lemvig Havn og dens konger".
- Ole Edvard Mogensen: "Telegrafbud i Vemb".
- Peter Bavnhøj: "Insekter som husdyr – træk af biavlens historie i Vestjylland".
- Esben Graugaard: "Daniel Nar – den sidste tater i Borbjerg".
- Astrid Toftdal Jensen: "Smykket: Magt og pragt i Vestjylland".

Forsideillustrationen på Hardsyssels Årbog 2024 er et foto af det byzantiske smykke, der er fundet på en mark ved Rysenstein Herregård nordvest for Bøvling i 2021. .

De medlemmer af foreningen, der deltager i Historiens Dag den 26. oktober på Skærum Mølle, kan få et eksemplar af deres årbog 2024 med sig hjem fra mødet. De medlemmer, som ikke deltager, får i starten af november årbogen lagt i deres postkasser – enten via privat omdeling eller via postvæsenet.

HARDSYSSEL TIDENDE nr. 13 er på vej...

HARDSYSSEL TIDENDE

NR. 13 - BLADET UDGIVES AF HISTORISK SAMFUND AF 1906

Gudrun Aspel - ridder af den folkelige oplysning

af Jon Høgh

Titlen på denne artikel er delvis forkert.

De var nemlig to fra begyndelsen, hvor Folkeuniversitetet i Skærum Mølle tog sin begyndelse i 1986. Gudrun Aspel betragtede stedet som ideelt til udbredelse af folkeoplysningen.

Som bestyrelsesformand blev hun den ene drivkraft. Anna Elise Villemoes blev som centerleder og ejer af stedet, med interesse i at bevare stedets historiske værdi, den anden.

De var på lige fod riddere af den folkelige oplysning. Et udtryk, som Gudrun Aspel godt kan lide.

"Skriv nu ikke for meget!" sagde Gudrun Aspel til mig, da jeg for nylig besøgte hende. Hun vil så nødig tale om sig selv, og hun vil absolut ikke fremhæve sig selv. Det finder hun ikke grund til, fordi hun, som hun siger, aldrig har stået alene, når hun arbejdede med de mange ideer, som hun gerne så realiseret.

Hun har nemlig altid henrettet sig til dygtige fagfolk på mange videnskabelige fagområder. De blev hendes samarbejds partnere, både på planlægningsmøder og oftest også som foredragsholdere.

Gudrun Aspel ved godt, hvad hun skylder dem. Og de ved også alle sammen, hvad de skylder hende.

Fra Råsted

Hun blev født i Råsted V. Skole som datter af Elisabeth og lærer Lauris Peter Aspel.

Efter endt skolegang blev hun oplagt på Stuer Statsgymnasium, som hun forlod med studentereksamen i 1953.

I 1956 tog hun lærereksamen fra Emdrupsgård Seminarium. I 1957 blev hun ansat på Emdrupsgård Forsøgsskole. Her havde hun sit virke indtil 1963, da hun blev adjunkt og studievejleder på Herning Seminarium.

Gudrun Aspel sagde stadig nye udfordringer, og i 1970 blev hun amanuensis og lektor på Danmarks Lærerehøjskole, hvor hun tillige var medlem af konsistorium og Lærerehøjskolens forskningsråd i perioden 1975 til '83, de sidste tre år

To ildsjæle, Anna Elise Villemoes og Gudrun Aspel, der sammen skabte Folkeuniversitetet i Skærum Mølle.

som formand for forskningsudvalget. Samtidig hermed engagerede hun sig i folkeuniversitetsarbejdet; hun var således stærkt involveret i oprettelsen af folkeuniversitetskomitéer i Herning, Skive og i hjem-sognet Råsted.

Fra 1981 til '86 beklædte hun formandsposten for Folkeuniversitetsudvalget, hvorefter hun sammen med Anna Elise Villemoes indledte sit nok væsentligste livsværk, stiftelsen og oprettelsen af Folkeuniversitetet i Skærum Mølle.

Ikke kun vestylder

Gudrun Aspels niece, journalist Annette Schioler, skriver smukt i en artikel i anledning af Gudrun Aspels 90-års fødselsdag den 9. juli i år. Med dette initiativ kastede de to sjælevenner sig ind i en langstrakt, sej og endnu uafsluttet indsats for, at også vestylder langt fra universitetsbyerne kunne svare nej på spørgsmålet: "Er lyst for de lærde blot..." Nu er det absolut ikke kun vestylder, der betræder havesiderne og overnatningsværelserne gange. Folk

kommer her til alle steder og langvejsfra. Ukendte som offentligt kendte".

Kronjuletema på værket er renoveringen den gamle lade til brug for koncerter, foredrag og møder, samt "huset for sten og stjerne", som kunstneren Per Kirkeby, i respekt for stedets ånd, gratis udførte tegningerne til.

For disse unikke bedrifter, men også for alt det andet, modtog Gudrun Aspel og Anna Elise Villemoes Dannebrogordenen i 2007.

Et meget betydningsfuldt menneske

"Hvorfor vil du skrive om mig?" spurgte Gudrun Aspel mig, da jeg besøgte hende. Jeg svarede, at det ville jeg, fordi hun er et meget betydningsfuldt menneske. Betydningsfulde er vi nok alle, men Gudrun Aspel er det rigtig nok i særdeleshed i folkeoplysningens tjeneste. Jeg har selv oplevet det i forbindelse med flere afholdte og godt besøgte foredragsseminarer på Skærum Mølle om digterne St. St. Blicher, ved Erik Harboe,

og Martin A. Hansen, ved Anders Thyning Andersen. Strålende dage under Gudrun Aspels overordnede ledelse.

Med til billedet hører også at omtale det vækkestseminar om den ikke kendte miljøskulptur digter, Jørgen Nielsen, som Folkeuniversitetet ikke kunne realisere på grund af manglende tilslutning.

Som foredragsholdere var der ellers bl.a. to store kendere af digteren – mag.art. litteraturhistorie, nu sognepræst i Vor Frue Sogn, Aarhus, Anders Thyning Andersen og daværende litterær direktør på Gyldenløve, Johannes Riis.

Til skuffelse for alle blev seminaret aflyst. Men, stædigt som hun er, gav Gudrun Aspel ikke op. Hun fik en aftale i stand med Johannes Riis om, at han skulle holde et foredrag på Skærum Mølle senere om Jørgen Nielsen. Foredraget blev holdt i en fyldt foredragsaal på 1. sal i hovedbygningen.

Også den dag var en glædelig og indholdrig dag på Anna Elise Villemoes og Gudrun Aspels Folkeuniversitetet.

HARDSYSSEL TIDENDE - 1

- Kongen og Ejner.
- Tragedie i Guldforhoved i 1620.
- Gudrun Aspel – ridder af den folkelige oplysning.
- Tømreren fra Herning, der blev vindmøllefabrikant.
- Både lokalhistorie og tekstilhistorie.
- Fejrede 150-års jubilæum en måned før tiden.
- Nyt museumscenter i Thyborøn.
- Den slumrende Holger Danske drog vestpå.
- Tyendes skiftedag.

Artiklernes forfattere

Artiklerne i Hardsyssel Tidende nr. 13 er skrevet af Kurt H. Jørgensen, Knud Jacobsen, Anette Holm, Ove Nørholm, Jon Høgh, Jens Erik Villadsen og redaktøren af avisen, Bent E. Hansen.

Hardsyssel Tidende er på otte sider og trykkes i 2.000 eksemplarer. Den kan afhentes på bl.a. biblioteker og andre offentlige steder, hvor der kommer mange mennesker.

Den ligger også fremme ved Hardsyssel Historisk Samfunds arrangementer og kan i øvrigt også læses på foreningens hjemmeside www.hardsyssel.org

En sommerdag lå Ejner og lugede på et gravsted lige inden for indgangslågen til kirkegården ved Rom Kirke ved Lemvig, da han ser en familie komme ind – far, mor og tre halvstore børn. Han ser kun benene, da han ikke finder ulejligheden værd at kigge op – træt af alle de turister, der hele tiden ville se kirken. Faderen spørger, om der er åben i kirken. "I ka' bære gå ind", svarede Ejner.

Ovenstående er uddrag af en af de artikler, som man kan læse i næste nummer af gratisavisen Hardsyssel Tidende, der udgives af Hardsyssel Historisk Samfund. Avisen, der er den 13. udgivelse, er netop gået i trykken og kan bl.a. fås i forbindelse med Historiens Dag på Skærum Mølle den 26. oktober.

Vi skal ikke her afsløre, hvilken familie det var, der denne sommerdag i 1950-erne, ville besøge Rom Kirke. Men her er som en appetitvækker titlerne på nogle af de mange spændende artikler, der kan læses i Hardsyssel Tidende nr. 13:

Præstegården og dens præster i Nr. Felding-Tvis pastorat

Lise Brandt Fibiger var sognepræst i Nr. Felding-Tvis pastorat i 32 år fra 1980 til 2012. Nu har hun, der var de to sognes første kvindelige præst og i dag bor i Bremdal ved Struer, udgivet en flot bog på knap 200 sider om hendes mandlige forgængere i embedet fra 1547 til 2011. Der har været 34 præster i denne periode.

Titlen på bogen er "Præstegården og dens præster". Dermed dækker titlen over, at bogen også indeholder den interessante historie om, hvordan præstegården i Nr. Felding har set ud i fordums tider, og hvordan den og livet i præstegården blev forandret undervejs.

Lise Fibigers bog er blevet til i en periode over 5 år. Inspirationen til værket fik hun via det store arbejde, som nu afdøde Karl Eriksen, Mejdal, gennem adskillige år gjorde med at finde oplysninger om de 34 præster, der gennem over 400 år har været ansat i Nr. Felding-Tvis pastorat.

- Jeg skylder især Karl Eriksen en stor tak for det arbejde, han har gjort. Derudover bygger bogen bl.a. på de oplysninger, jeg har kunnet finde i mange sammenhænge på nettet, og ikke mindst to såkaldte Liber Daticus bøger. Det er embedsbøger for sognene, som rummer mange værdifulde oplysninger fra 1853 og frem til ca. 1950 om præsternes arbejde, breve og cirkulærer fra provst, biskop og ministerium, samt de årlige syn på præstegården og meget andet. Det har for mig været et stort, men i den grad interessant arbejde at samle det hele til en bog, fortæller Lise Fibiger.

Pastor Niels Peter Schmidt

Blandt de mange personligheder, der gemmer sig bag de 34 præster i bogen, fremhæver Lise Fibiger især Niels Peter Schmidt, der var præst i de to sogne fra 1925 til 1964.

- Han blev tvunget med som soldat på tysk side under den 1. verdenskrig. Der er ingen tvivl om, at det i den grad påvirkede ham resten af livet. I dag ville han nok have fået diagnosen PSDT. Niels Peter Schmidt havde et vanskeligt sind, men var på mange måder også en hædersmand. Han var en bestemt type og havde markante meninger, men man vidste, hvor man havde ham. Mange i de to sogne holdt meget af ham. Andre gjorde det bestemt ikke. Jeg var jo den første kvindelige præst i Nr. Felding-Tvis. Hvis Niels Peter Schmidt havde vidst, at det ville komme dertil, ville han have vendt sig i sin grav. Han lagde aldrig skjul på, at han var imod kvindelige præster, siger Lise Fibiger med et smil.

Præstegården - og præstekonerne

Den første præstegård i Nr. Felding kan dateres tilbage til ca. år 1550. Op igennem tiden blev den kort fortalt fornyet i 1874, brændte i år 1900, og den nye præstegård, der blev bygget efter branden, stod til 2012, hvor tidens tand affødte, at den præstegård i Nr. Felding, der er i dag, blev bygget.

- Præstegården på landet i Danmark var meget tidligt en regulær gård med dyrehold og marker, som det var præstens opgave at tage sig af for at brødføde sin familie. Nogle præster drev gården selv med hjælp fra karle og piger. Senere havde

de en forpagter, der tog sig af bedriften. Det gjaldt også for de skiftende præster i Nr. Felding Præstegård. I 1863 fik den præstegård sin første forpagter, fortæller Lise Fibiger.

I den sammenhæng spillede præstekonerne en meget væsentlig rolle, og den rolle har Lise Fibiger gjort meget ud af sin bog.

- Det var som oftest præstens kone, der styrede økonomien og et stort hushold med mange folk på gården. På den måde var præstekonerne en stor støtte for deres mænd. I den rolle havde præstekonerne ofte i det daglige mere kontakt med folk i sognet, end præsten havde, siger Lise Fibiger.

Lise Brandt Fibiger med sin bog "Præstegården og dens præster i Nr. Felding pastorat 1547-2011".

Præstepar med forskellig tilgang

Lises mand, Ebbe, er også præst. Faktisk blev de i 1980 begge ansat som præster i Nr. Felding-Tvis pastorat, indtil Mejdal i 1984 blev udskilt derfra som et selvstændigt sogn, hvor Ebbe fik sit selvstændige embede.

Både Lise og Ebbe er ud af præsteslægter. Om dette skriver Lise Fibiger bl.a. i forordet til sin bog:

"Vores fædre stod på hvert sit teologiske standpunkt, og Ebbe og jeg måtte i vores ægteskab og i vores samarbejde i Nr. Felding, Tvis og Mejdal sogne mødes på midten, medbringende det bedste fra det indremissionske og fra det grundtvigske. Vores tilgang til at bo og virke i en præstegård på landet blev en fortsættelse af, hvad vi havde mødt derhjemme og en selvstændig udvikling præget af den tid, vi var præster i. Vi er taknemlige for, hvad vi fik med os. Men at være præst måtte vi selv lære".

Skærum Mølle igen-igen

Skærum Mølle ved Vemb er igen i år ramme om Historiens Dag.

Som mange vil kunne huske, så blev Historiens Dag i 2023 også holdt på Skærum Mølle. Når bestyrelsen for Hardsyssel Historisk Samfund har valgt igen at afvikle dette årlige arrangement på Skærum Mølle, så har det følgende forklaring:

Skærum Mølle er et markant kultursted, der ligger centralt i hele det geografiske område, som Hardsyssel Historisk Samfund dækker. Stedet har fysiske rammer, der kan rumme rigtig mange mennesker. Sidste år var der ikke færre end ca. 130 deltagere i Historiens Dag, der blev holdt i Skærum Møllens lade, der har en god akustik og højt til loftet.

Bl.a. derfor har foreningens bestyrelse besluttet, at Historiens Dag fremover skal holdes på Skærum Mølle.

Foreningens to øvrige årlige arrangementer – årsmødet og sommermødet – holdes derimod som hidtil skiftende steder i de seks kommuner, som foreningen dækker. Det er Herning, Ikast-Brande, Holstebro, Ringkøbing-Skjern, Lemvig og Struer kommuner.

